

SAMHÄLLE | INTEGRATION

Skolan förmår inte lösa integrationen

Skola i Malmö, en stad där merparten av skolungdomarna har utländsk bakgrund. Foto: Johan Nilsson /TT

Det är inte självklart att Sverige idag kan erbjuda alla barn en skolgång där de kommer i kontakt med det svenska språket i den utsträckning som krävs, skriver nationalekonomen Anders Kärnä.

AV [ANDERS KÄRNÄ](#) | 7 MARS 2023

Eventuella åsikter och slutsatser i texten är skribentens egna.

En stor del av vår språkinlärning sker i en vardaglig användning av språket, snarare än genom klassisk undervisning. Amerikaner och briter anklagas ofta för att inte kunna tala andra språk än sitt modersmål engelska. Det beror givetvis inte på att de skulle ha svårare att lära sig språk än andra, det speglar endast det faktum att de i sin vardag ofta inte kommer i kontakt med andra språk än sitt eget.¹

Det behövs sammanhang, repetition och regelbunden användning för att hålla sin språkkunskap levande. Detta känner säkert många som nött franska glosor och tyska verb under den egna skolgången igen. Några år efter att studentmössan tagits på minns man sällan mer än inövade fraser, medan kunskaperna i engelska, som de flesta dagligen både hör och läser i Sverige, till och med kan vara bättre än under skoltiden.

Fler utlandsfödda ger sämre skolresultat

Forskningen kring hur språk hos elever med utländsk bakgrund och språket hos elever som talar majoritetsspråket som modersmål påverkar varandra fokuserar till största del på hur den förra gruppen påverkar den senare, inte tvärtom. Här behövs mer forskning då det omvända förhållandet råder i Sverige.

De flesta internationella och svenska studier påvisar negativa effekter på studieresultat med en ökad andel utlandsfödda elever per klass.² Det är svårt att reda ut den exakta effekten eftersom elever och föräldrar segregerar sig utifrån socioekonomiska förhållanden. Då många utlandsfödda också har en lägre inkomst behöver forskningen separera inverkan av en ökad andel barn i klassrummet från familjer med lägre inkomster från effekten av fler barn som inte har majoritetsspråket som modersmål. Detta ställer höga krav på data och metod.

Vissa välgjorda studier finner begränsat stöd för att de dåliga resultaten hos utlandsfödda försämrar kunskaperna hos de infödda eleverna,³ medan andra finner större.⁴ För barn som inte har majoritetsspråket som modersmål visar forskningen att det är viktigt att barnen tidigt börjat skolan eller förskola och kommit i kontakt med majoritetsspråket.⁵ Risken är annars stor att dessa barn aldrig kommer i kapp.⁶

” Barn som inte har svenska som modersmål måste också umgås med de barn som har svenska som modersmål i skolan och på fritiden.

Det verkar inte finnas forskningsstöd för en tydlig brytpunkt där effekten av fler barn med utländsk bakgrund får särskilt stor påverkan. De negativa effekterna verkar istället gradvis öka med andelen. Även om den exakta effekten inte går att fastställa, finns det ett tydligt samband mellan fler elever med annat modersmål och försämrade studieresultat. Detta har även negativ påverkan på elever med majoritetsspråket som modersmål.

För få elever med svenska som modersmål

Ett antal nyhetsartiklar har uppmärksammat bristen på elever med svenska som modersmål i många skolor.⁷ Vidare har forskaren **Gabriel Heller Sahlgren** visat att den svenska skolan presterar bra i internationella mätningar om man korrigerar för barn med utländsk bakgrund.⁸ Men en bra skola, med kompetenta lärare och goda resurser, räcker inte för en god språkinläring. Barn som inte har svenska som modersmål måste också umgås med de barn som har svenska som modersmål i skolan och på fritiden.

Det krävs ett ”språkbad” som förhindrar att svenska bara blir ett språk som används på lektionerna och inte i resten av vardagen.

Ju fler barn som har svenska som modersmål, desto lättare kommer språkinläringen också vara för de elever som inte talar svenska i sin hemmiljö. Problemet är att denna balans är svår att uppnå. Flera studier visar att människor medvetet segregerar sig och föredrar att bo med andra med samma ursprung⁹ och att detta beror på personliga preferenser.¹⁰

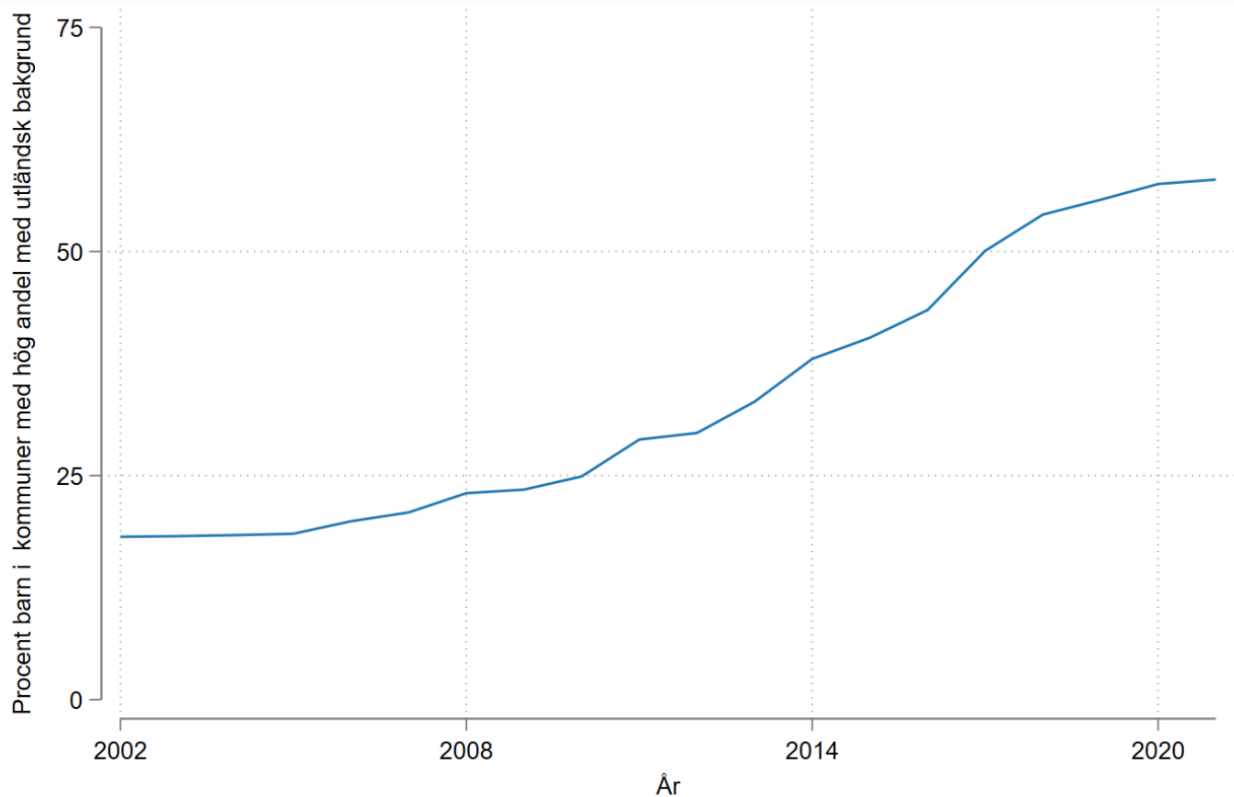
Utflyttningen tillsammans med det fria skolvalet och fri etableringsrätt för friskolor befäster segregation där barn och unga som har svenska som modersmål hamnar i andra skolor än de som inte har det. I Nyköpings kommun slogs de kommunala högstadieskolorna samman till en enda stor skola just för att skapa sammanhållning.¹¹ Efter några år hade dock elever med svensk bakgrund segregerat sig själva genom att välja friskolor. Det är givetvis möjligt att på politisk väg stänga ner möjligheterna för friskolor att etablera sig och elever att välja vilken skola de ska gå i, men detta kräver en politisk styrning som inte existerar idag. Om skolvalet avskaffades skulle detta dock troligen kunna leda till ännu värre boendesegregation då föräldrar väljer att prioritera att bosätta sig nära en bra skola

Blandning svårt i praktiken

Hur stora är då möjligheterna att uppnå en god balans av barn med svensk och utländsk bakgrund i skolorna? En enkel analys är att studera andelen personer med utländsk bakgrund i svenska kommuner som är i åldern 0–19 år, och se hur utfallet skulle bli om man fördelade andelen jämnt över hela kommunen. I praktiken kommer detta givetvis att vara svårt, troligen omöjligt, då det innefattar att skicka barn mellan skolor i olika stadsdelar. Det är likväl av intresse att se om möjligheterna ens existerar på ett rent teoretiskt plan.

☞ Hur ska ett Sverige där en stor del befolkningen inte talar svenska fungera?

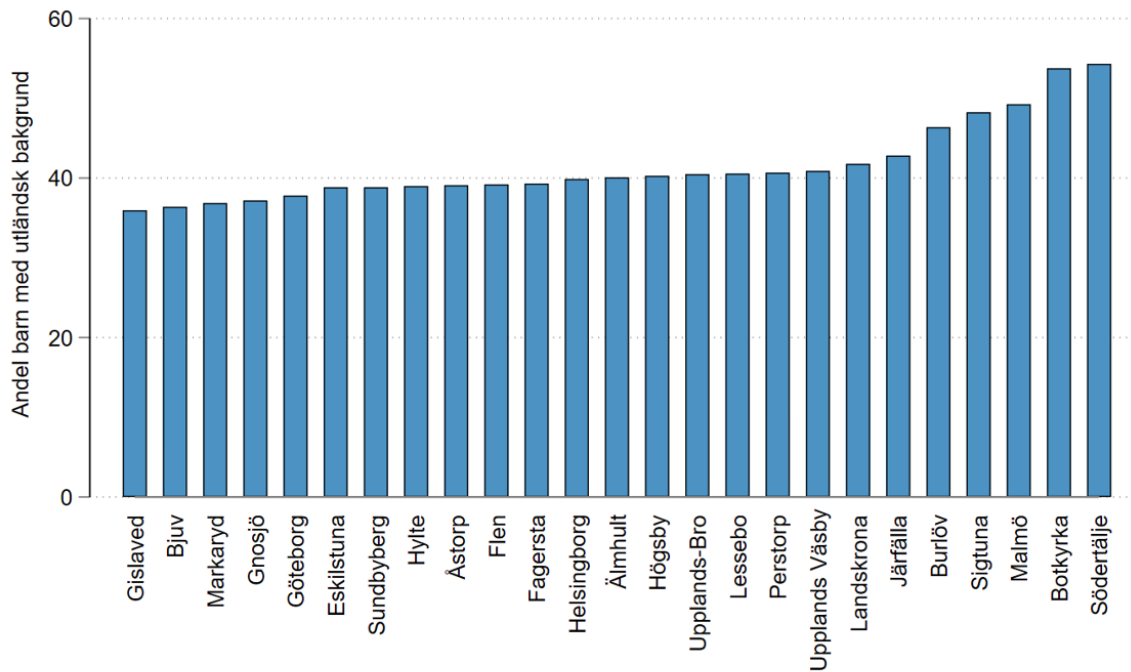
SCB delar upp människors födelseland i fyra grupper: inrikes födda med två inrikes födda föräldrar, inrikes födda med en inrikes född och en utrikesfödd förälder, inrikes födda med två utrikesfödda föräldrar samt utrikesfödda. Gruppen inrikes födda med två utrikesfödda föräldrar och utrikesfödda i åldrarna 0–19 år kombineras i denna analys till en enda grupp som benämns utrikes bakgrund. Gruppen inrikes födda med en inrikes född och en utrikesfödd förälder har ändrats lite över tid och kommer inte analyseras närmare i denna text. Var gränsen går för att en kommun ska anses ha en hög andel unga med utrikes bakgrund är förstås godtyckligt, men jag har i denna analys valt en gräns på 25 procent. Kommuner där mer än en fjärdedel av de unga har utrikes bakgrund räknar jag alltså till de som har en hög andel.

Källa: SCB och egna beräkningar.

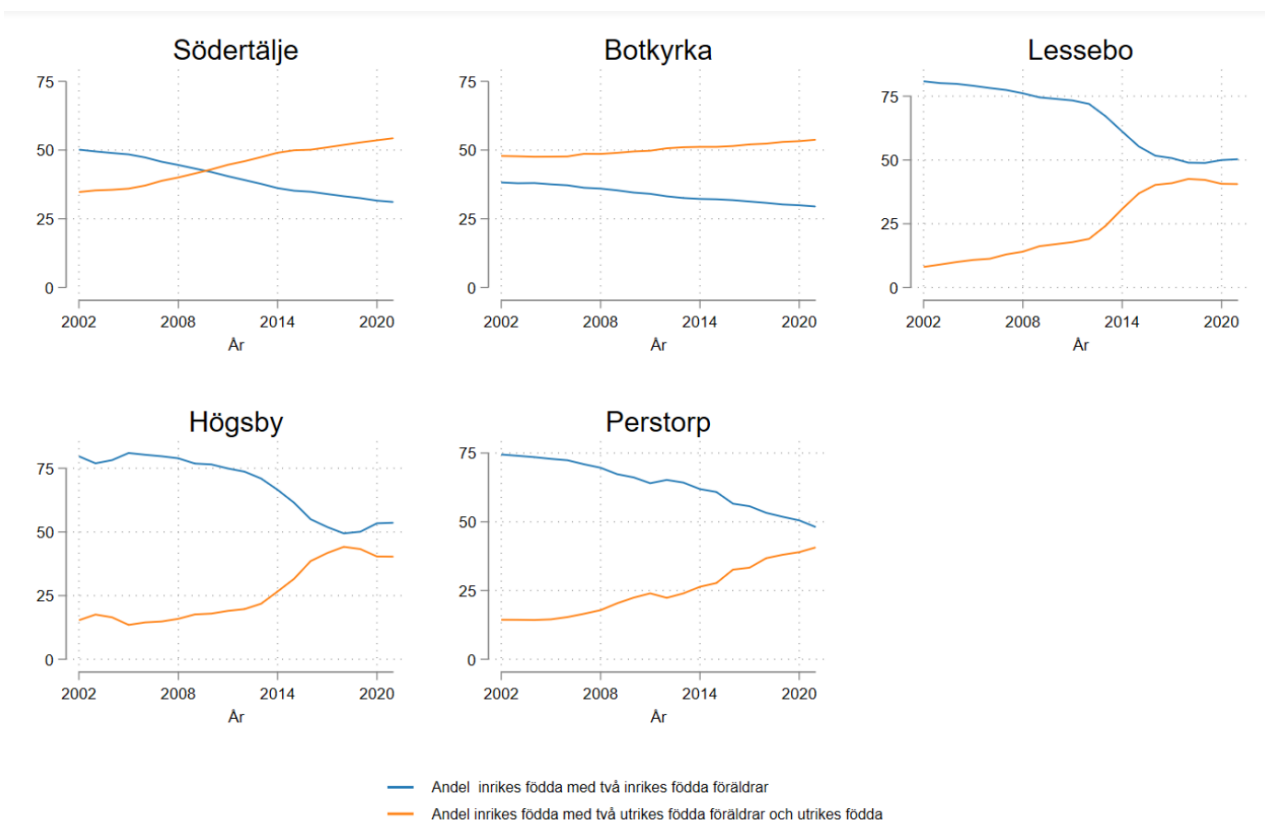
Andelen barn som bor i en kommun med en hög andel personer med utrikes bakgrund har ökat kraftigt sedan 2002. Idag bor en majoritet av alla barn i Sverige i en sådan kommun. År 2021 hade majoriteten av alla barn och unga i Södertälje och Botkyrka utrikes bakgrund.

25 kommuner med högst andel barn med utländsk bakgrund

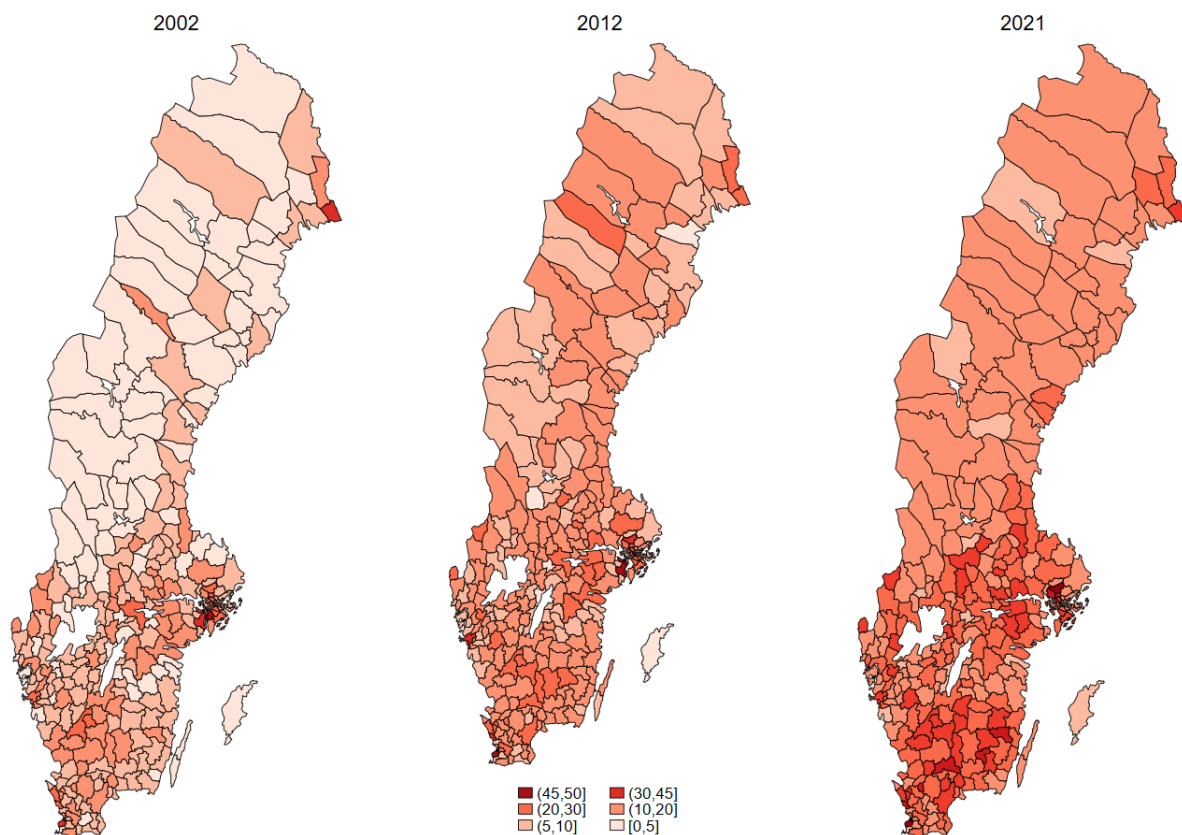
Källa: SCB och egna beräkningar

I Södertälje och Botkyrka är förändringen dramatisk, men även mindre kommuner har haft en kraftig demografisk förändring över tid. I Lessebo, Perstorp och Högsby är andelen barn med utrikes bakgrund nästan lika hög som andelen infödda barn med svensk bakgrund.

Källa: SCB och egna beräkningar

Tittar man i stället på utvecklingen i hela landet är det tydligt att Sverige genomgått en kraftig demografisk förändring med en allt högre andel med utrikes bakgrund i samtliga kommuner. I Sveriges tre största städer är andelen personer med utländsk bakgrund jämfört med dem med svensk bakgrund störst i Malmö (49 procent), något lägre i Göteborg (38 procent), men inte fullt så stor i Stockholm (30 procent).

Källa: SCB och egna beräkningar

Vad får då denna demografiska förändring för konsekvenser för integrationen? Även om forskningen kring konsekvenserna av andelen utlandsfödda elever i skolan inte har tydliga brytpunkter så innebär en allt högre andel barn (över 25 procent) med utländsk bakgrund ökade svårigheter för språkinlärning och integration.

Majoriteten av alla barn i Sverige bor idag i kommuner där andelen utlandsfödda barn är så pass hög att etniska svenskar har segregerat sig. Detta innebär att inte ens om kommunerna skulle göra sitt yttersta för att jämna ut andelen barn med utländsk bakgrund i klassrummen skulle de ändå nå nivåer som kan leda till att människor flyttar därifrån.

Svårt att uppnå integration

Den demografiska utvecklingen i Sverige innebär att det kommer vara extremt svårt att uppnå en god integration. Andelen barn och unga med utrikes bakgrund riskerar att helt enkelt att vara för hög för att alla ska kunna gå i en skola där tillräckligt många talar svenska som modersmål.

I denna artikel har framför allt skolans roll diskuterats. Det kan finnas andra insatser som kan förbättras, såsom satsningar på tidig förskola med hembesök. En sådan satsning i USA har haft goda effekter men kan vara svår att genomföra i tillräckligt stor skala.¹² Men även i sådana insatser kommer man få problem med att den höga andelen barn och unga med utrikes bakgrund inte får tillräckligt med kontakt med barn som har svenska som modersmål.

Det verkar alltså mycket svårt för den svenska skolan att fungera som ett medel för integration och språkinlärning på det sätt som politiker verkar ta för givet i sina förslag. Det vore bättre att fundera på alternativ till hur en god integration ska uppnås.

Hur ska ett Sverige där en stor del befolkningen inte talar svenska fungera? Hur bör socialförsäkringar utformas om bristande språkkunskaper gör att stora delar av befolkningen har svårt att försörja sig genom eget arbete? Bör en medborgarlön, med eller utan krav på aktivt arbete införas i stället för dagens system?

Detta är svåra frågor som behöver utredas ordentligt. Sverige bör inte slösa bort mer värdefull tid och utredningsresurser på mål som inte går att uppnå. Vi bör i stället fokusera på att hitta mer realistiska lösningar utan skygglappar eller fromma förhoppningar. Annars riskerar vi att befästa segregationen ytterligare, vilket vore ett svek mot alla de barn och unga som vill bli en del av vårt svenska samhälle.

NOTER

1. Caplan, B. (2018). *The Case against Education: Why the Education System Is a Waste of Time and Money*. Princeton University Press.
2. Brunello, G., & Rocco, L. (2013). The effect of immigration on the school performance of natives: Cross country evidence using PISA test scores. *Economics of Education Review*, 32, 234–246. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2012.10.006> Jensen, P. (2021). Immigrants in the classroom and effects on native children. *IZA World of Labor*. <https://doi.org/10.15185/izawol.194>
3. Bredtmann, J., Otten, S., & Vonnahme, C. (2021). Linguistic diversity in the classroom, student achievement, and social integration. *Education Economics*, 29(2), 121–142. <https://doi.org/10.1080/09645292.2020.1866499> Ohinata, A., & van Ours, J. C. (2013). How Immigrant Children Affect the Academic Achievement of Native Dutch Children. *The Economic Journal*, 123(570), F308–F331. <https://doi.org/10.1111/eoj.12052>
4. Ballatore, R. M., Fort, M., & Ichino, A. (2018). Tower of Babel in the Classroom: Immigrants and Natives in Italian Schools. *Journal of Labor Economics*, 36(4), 885–921. <https://doi.org/10.1086/697524> Gould, E. D., Lavy, V., & Daniele Paserman, M. (2009). Does Immigration Affect the Long-Term Educational Outcomes of Natives? Quasi-Experimental Evidence. *The Economic Journal*, 119(540), 1243–1269. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0297.2009.02271.x>
5. Corazzini, L., Meschi, E., & Pavese, C. (2021). Impact of early childcare on immigrant children's educational performance. *Economics of Education Review*, 85, 102181. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2021.10218> Galloway, T. A., & Gjefsen, H. M. (2020). Assimilation of immigrants: Does earlier school exposure matter? *Economics of Education Review*, 76, 101976. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2020.101976>
6. Mukhopadhyay, S. (2020). Language assimilation and performance in achievement tests among Hispanic children in the U.S.: Evidence from a field experiment. *Economics of Education Review*, 75, 101970. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2020.101970>
7. <https://www.sydsvenskan.se/2021-06-09/sprakforskaren-om-forskolor-dar-svenskan-saknas-det-finns-i-nastan-alla-storstadsregioner>
<https://www.gp.se/nyheter/g%C3%B6teborg/angeredsmammornas-oro-f%C3%B6rskolepersonal-som-inte-kan-svenska-1.57915833>
<https://www.gp.se/ledare/boendesegregationen-i-f%C3%B6rorten-%C3%A4r-h%C3%A4r-f%C3%B6r-att-stanna-1.76534434>
8. <https://www.dn.se/debatt/den-svenska-grundskolan-ar-bland-de-basta-i-varlden/>
<https://kvartal.se/artiklar/svar-kunskapsskolan-ar-ateruppstaden/>
9. Aldén, L., Hammarstedt, M., & Neuman, E. (2015). Ethnic Segregation, Tipping Behavior, and Native Residential Mobility. *International Migration Review*, 49(1), 36–69. <https://doi.org/10.1111/imre.12066> Andersson, H., Berg, H., & Dahlberg, M. (2021). Migrating natives and foreign immigration: Is there a preference for ethnic residential

homogeneity? Journal of Urban Economics, 121, 103296.

<https://doi.org/10.1016/j.jue.2020.103296>

10. Korpi, M., Halvarsson, D., Öner, Ö., Clark, W. A., Mihaescu, O., Östh, J., & Bäckman, O. (2022). Native Population Turnover & Emerging Segregation: The Role of Amenities, Crime and Housing. Ratio, Näringslivets Forskningsinstitut.
11. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/sormland/storskolan-skulle-motverka-segregationen-siffrorna-visar-nagot-annat-1>
12. Heckman, J. J., & Karapakula, G. (2019). Intergenerational and Intragenerational Externalities of the Perry Preschool Project (Working Paper Nr 25889). National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w25889>

Anders Kärnä är forskare i nationalekonomi vid Institutet för Näringslivsforskning och Örebro universitet.

Redan prenumerant?

Just nu: 749 kr

för ett helt år!

Spara 439 kr jämfört med Kvartal Total Månad.

[Till erbjudandet](#)

Eller vill du bara läsa denna artikel?

Webblänk till artikeln:

<https://kvartal.se/artiklar/skolan-formar-inte-losa-integrationen/>